

คู่กรัณโศลก

ดอกรัก พยัคศรี

๑ มโหธร จุโพทร อะ

มโหธรเธออดกลั้น

หลานตน

เป็นชาตินาคราณรณ

ร้านร่อน

จะประหารให้สิ้น(ชนม์)

ชีพนา

คำรณฤทธิสะท้านท่อน

โลกทางชีพบรรลัยสูญ

จุโพทรนาครธกรรื้อ

พุนไฟ

เป็นลูกเลบยิษ*เราโย

เด็กน้อย

ผู้ใหญ่ชอบตามใจ

กัณนา

กุมารชิงบัลลังก์รัตนชัย

เช่นเขี้ยวขามเพลิง

*ไม่ทราบความหมาย

โคลงมโหทรจุโพทร เป็นโคลงกลภาพรูปพระยานาคสองตน ประจันหน้ากันบนแท่นบัลลังก์ พระยานาคทางซ้ายช้ายชื่อ “มโหทร” ส่วนทางด้านขวาชื่อ “จุโพทร” กวีได้เขียนคำโคลงลงในตัวนาคทั้งคู่ ดังนั้นภาพกลโคลงนี้จึงถนัดออกมาได้สองโคลงรูปแบบ การถอนโคลงไล่คำจากหัวนาคไปจนสุดหางนาคทั้งสองตน

เรื่องราวของพระยานาคทั้งสองปรากฏอยู่ในคัมภีร์มหาวงศ์ ซึ่งเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ของลัทธิพราหมณ์หรือประเทศศรีลังกา โดยในปริเฉทที่ 1 กล่าวถึงเรื่องการเสด็จมายังลังกาของพระพุทธเจ้า 3 ครั้ง

ครั้งที่ 1 เป็นเหตุสร้างมหายานเจดีย์ที่มณฑลคเวณียาน

ครั้งที่ 2 เป็นเหตุเกิดราชายตนเจดีย์ที่นาททวีป

ครั้งที่ 3 เป็นเหตุเกิดกัลยาณเจดีย์ที่กัลยาณประเทศและรอยพระพุทธบาทที่ยอดเขาสุมนภูฏ และเจดีย์ที่ทิมาวาปี ทิมหาเมฆวนาราม และที่ภูปาราม

ในการเสด็จมายังลังกาของพระพุทธเจ้าในครั้งที่ 2 นี้เองที่ปรากฏเรื่องราวของพระยานาคทั้งสองตน กล่าวคือ ในปีที่ครบห้าแต่ตรัสรู้ พระบรมศาสดาเสด็จอยู่ ณ พระเชตวัน ในกาลนั้นที่นาททวีป นาคสองตนคือมโหทรผู้ลึงกับจุโพทรผู้หลาน เกิดวิวาทกันขึ้นด้วยเรื่องแย่งบัลลังก์แก้วแล้วทำสงครามแก่กัน พระบรมศาสดาทรงทราบข่าวนั้นแล้ว อาศัยพระมหากรุณาแก่หมู่ญาติจึงไปสู่นาททวีป ณ เวลาเช้าวันอมาวสี(วันเดือนดับ) แห่งจัตรมาส ในกาลนั้นสมมติสุมนเทพบุตรได้รับพระบรมพุทธานุญาตแล้วจึงยกไม้ราชายตนพฤษภวิมานของตนที่พระเชตวันกันต่างฉัตรไปในเบื้องบนแห่งพระบรมศาสดา

ครั้นเสด็จถึงแล้วจึงประทับนั่งในอากาศตรงท่ามกลางที่ทำสงครามทรงแสดงมิตให้หมู่ญาติตกใจกลัวแล้วเปล่งพระรัศมีให้ยนิตรวดแสดงธรรมสามัคคีให้เลื่อมใส นาคสองตนนั้นพร้อมใจกันยกบัลลังก์ถวายเป็นพุทธบูชา พระบรมศาสดาเสด็จลงจากอากาศ ประทับบนบัลลังก์นั้นแล้วทรงทำภักติกด้วยโภชนาหารทิพย์ที่นาทถวายแล้วทรงสั่งสอนให้หมู่ญาติตั้งอยู่ในสรณคัมภีร์และศีล พระยานาคมณีกษิกะผู้เป็นลุงของมโหทรอยู่ที่แม่น้ำกัลยาณที่ขึ้นมาช่วยหลานทำสงครามอยู่ ณ ที่นั้นก่อนที่พระบรมศาสดาจะเสด็จมา จึงได้กราบทูลอาราธนาขอให้เสด็จไปสู่นิवासสถานแห่งตนเป็นการอนุเคราะห์ต่างจากหนนี้ อีก พระองค์ทรงรับนิมนต์แล้วมอบไม้ราชายตนพฤษภกับบัลลังก์นั้นไว้แก่หมู่ญาติเพื่อเป็นต้นมัสการ ประดิษฐานราชายตนเจดีย์ขึ้นณนี้

ภาพ : สมุดไทยคำ “สมุดแบบโคลงมีสารพัด” จาก World Digital Library [www.wdl.org/en/item/8965]

แบบแผนการถอนโคลง : นิยะดา เหล่าสุนทร. **เทพยทวิที่ถูกลืม**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2536.

เรื่องมโหทร จุโพทร : วชิรญาณวโรรส, สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยา. **มหาวงศ์สังเขป**. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2542.